
Тематичний тезаурус Thematical thesaurus

A posteriori (лат.) – на підставі досвіду

Севіль Семисошенко, Тетяна Писаренко

Ad memorandum (лат.)
Для пам'яті; щоб не
забути.

Безпечне освітнє середовище – «сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпеки харчових продуктів та/або надання неякісних послуг із харчування, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (булінг (цькування), поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, у тому числі з використанням кіберпростору, а також унеможливають вживання на території закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин». (Закон України «Про повну загальну середню освіту»)

Безпечне освітнє середовище – сукупність компонентів освітньої установи, їх функціональних взаємозв'язків і суб'єктів: педагогів, учнів (вихованців) і батьків, у діяльності яких створюються умови для забезпечення безпеки учасників освітнього процесу.

Безпека в освіті передбачає розуміння такого стану освітнього середовища в усіх його компонентах: просторово-семантичному та просторово-архітектурному, соціальному, змістовно-методичному, комунікативно-організаційному та психо-дидактичному, що забезпечує мінімальний ризик виникнення умов неможливості здійснення повноцінного освітнього процесу й життєдіяльності всіх його учасників: дітей та їх батьків, керівників і педагогів, допоміжного персоналу (за Ю. Бойчуком, О. Мірошніченко).

Безпечне освітнє середовище передбачає наявність безпечних умов навчання та праці, комфортної міжособистісної взаємодії, яка сприяє емоційному благополуччю учнів, педагогів, батьків, відсутність будь-яких проявів насильства й достатньо ресурсів для їх запобігання, а також дотримання прав і норм фізичної, психологічної та соціальної безпеки життєдіяльності кожного учасника освітнього процесу.

Безпека життєдіяльності (БЖД) є найпершою умовою створення безпечного освітнього середовища, галуззю знання та науково-практичної діяльності, що спрямована на формування безпеки і попередження небезпеки шляхом вивчення загальних закономірностей виникнення небезпек, їхніх властивостей, наслідків їхнього впливу на організм людини, основ захисту здоров'я та життя людини і середовища її проживання від небезпек.

Культура безпеки життєдіяльності – компонент змісту освіти, містить систему знань, засобів діяльності, цінностей, норм, правил безпеки, основною функцією яких є формування та розвиток у здобувачів освіти готовності до профілактики й мінімізації шкідливих і небезпечних факторів, використання

соціальних факторів безпеки. **Культура БЖД** включає компоненти діяльності (мотивація безпеки, знання та вміння забезпечення безпеки, досвід творчого вирішення проблем безпеки, досвід самоконтролю забезпечення безпечних умов життєдіяльності) та якості особистості (ціннісна орієнтація, особисті якості як основа безпеки життєдіяльності) (за Н. Дубровою).

Блоки-напрями видів безпеки

(за Ю. Бойчуком, О. Мірошніченко)

Безпека соціальна – стан захищеності особистості від загроз порушення її життєво важливих інтересів у галузі соціальних прав і свобод.

Безпека екологічна – процес забезпечення захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства, природи та держави від реальних і можливих небезпек, створюваних антропогенним чи природним впливом на довкілля.

Безпека економічна – захист загальнонаціональних інтересів у сфері економіки від зовнішніх і внутрішніх загроз. Забезпечення її безпосередньо пов'язане з досягненням безпеки продовольчої, фінансової, технологічної, енергетичної, військової, що є, по суті, складовими безпечною переходу до сталого розвитку.

Безпека інформаційна – стан захищеності основних інтересів особистості, які полягають у реалізації конституційних прав і свобод, у забезпеченні особистої безпеки від загроз, викликаних інформаційним впливом на психіку та соціокультурний розвиток людини різноманітними соціальними суб'єктами та інформаційним середовищем суспільства.

Безпека психологічна – стан інформаційного середовища та умов життєдіяльності суспільства, що не спричиняють порушення психологічних установок цілісності соціальних суб'єктів, адаптивності їх функціонування та розвитку.

Безпека психологічна освітнього середовища – інтегральний показник таких аспектів: захищеність від громадського приниження; захищеність від образи; захищеність від висміювання; захищеність від загроз; захищеність від образливого обзивання; захищеність від того, що змушує робити щось проти бажання; захищеність від ігнорування; захищеність від неповажного ставлення; захищеність від недобррозичливого ставлення.

Безпека інформаційно-психологічна – стан захищеності особистості, що забезпечує її цілісність як активного соціального суб'єкта й можливостей розвитку в умовах інформаційної взаємодії з навколишнім середовищем. **Безпечна робота з інформацією** – оптимальний обсяг інформації, оптимальна кількість часу для її опанування, оптимальний рівень психоемоційної напруги.

Моделі безпеки освітнього закладу

(за Ю. Бойчуком, О. Мірошніченко):

Модель необхідної безпеки: фізичний захист, психологічний захист, екологічний (санітарно-гігієнічний) захист.

Модель достатньої безпеки: фізичний захист, психологічний захист, екологічний (санітарно-гігієнічний) захист, соціальний захист, економічний захист, інформаційний захист, освітній захист.

Захист в освіті визначає педагогічні умови, спрямовані на використання в освітньому процесі здоров'язберезувальних, розвивальних, гуманітарних освітніх технологій, організацію комфортних умов дозвільної діяльності, раціонального

режиму для школярів, включаючи рівні навчального навантаження в урочні та позаурочні години, а також обсяги домашніх і самостійних робіт.

Компетентності вчителя, які сприятимуть формуванню безпечного освітнього середовища в закладі загальної середньої освіти: *соціальна, емоційно-етична, педагогічного партнерства*. Прописані вони у Професійному стандарті для вчителів, яким передбачено, що вчитель має конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей, визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів, використовувати стратегії роботи з учнями, які сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки та я-ідентичності, формувати спільноту учнів, у якій кожен відчуває себе її частиною (за О. Байназаровою).

Профілактична діяльність педагогічних працівників в умовах небезпек і загроз воєнного стану – внесення в зміст виховної роботи відповідної тематики: інформування учасників освітнього процесу щодо дій в умовах воєнного стану та надзвичайних ситуацій; правила безпеки дитини під час евакуації; як уберегти дитину від мін і вибухівки, види вибухонебезпечних предметів і ознаки замінованих територій; дії до прибуття допомоги при травмуванні міною; як діяти під час атаки із застосуванням хімічної зброї; засоби індивідуального захисту; допоміжні матеріали для надання домедичної допомоги; правила поведінки в зоні бойових дій, особлива увага загрозам інформаційного простору та кібербезпеці (за М. Астаховою).

Освітній простір із мінної безпеки – формується в класах безпеки з метою упередження надзвичайних ситуацій, які несуть загрозу життєдіяльності дітей (руйнування, згарища, ракетні й артилерійські уламки та нерозірвані боєприпаси), уникнення трагічних наслідків і вироблення вміння та навиків грамотно поводитися в разі знаходження вибухонебезпечних предметів.

Різноплановість освітнього простору з мінної безпеки досягається залученням професійних джерел сфери ЦЗ та БЖД, зокрема Навчально-методичного центру ЦЗ та БЖД Харківської області в рамках методичного супроводу. *Методичний супровід* у контексті формування такого освітнього простору обумовлюється запитами та потребами: *запитами* учнів ідентифікувати небезпечні предмети, розуміти загрози та наслідки, уміти правильно діяти при їх знаходженні та *потребами* педагогічних працівників мати професійний навчальний потенціал відповідно до запитів (за В. Горпинченко).

Соціальні мережі – важливий чинник соціалізації сучасного підлітка. **Формування безпечної поведінки підлітків у соціальних мережах** – напрям соціального виховання із забезпечення сукупності дій підлітків у соціальних мережах, що характеризують обізнаність їх про ризики та правила поведінки в соціальних мережах, уміння зважено реагувати в ризикованих ситуаціях, контролювати емоційний стан, відповідально ставитися до власної діяльності в Інтернет просторі.

Основні правила безпечної поведінки в соціальних Інтернет-спільнотах:

- не повідомляти особисті дані;
- не поширювати особисті фото;
- не повідомляти паролі від соціальних мереж;
- не завантажувати невідомі файли з невідомих ресурсів;
- не вірити рекламним Інтернет-розсиланням;
- не грати в Інтернет-казино (за Н. Єсіною).

Резюме: *Viribus unitis res parvae crescent (лат.)*.

За об'єднаних зусиль ростуть і малі справи.